

ВІСНИК

інформаційний бюлетень

Центру суддівських студій

Тема номеру:

Реформування українського правосуддя: новації та проблеми

Вступ

- Незалежний та ефективний суд

Удосконалення законодавства

- Рекомендації та пропозиції круглого столу "Реалізація принципу незалежності суддів в світлі нового законодавства про судоустрій та статус суддів"

Новий проект

- Комунікації судової влади

Заходи Центру суддівських студій

- Семінари, круглі столи

Центру Суддівських студій – 10 років!

- Наші здобутки
- Публікації Центру

За фінансової підтримки
Швейцарської агенції розвитку та співробітництва

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Швейцарська Конфедерація

Тема номеру:

Реформування українського правосуддя: новації та проблеми

3 Вступ

- Незалежний та ефективний суд

5 Удосконалення законодавства

- Рекомендації та пропозиції круглого столу "Реалізація принципу незалежності суддів в світлі нового законодавства про судоустрій та статус суддів"

13 Новий проект

- Комунікації судової влади

15 Заходи Центру суддівських студій

- Семінари, круглі столи

17 Центру Суддівських студій – 10 років!

- Наші здобутки
- Публікації Центру

НЕЗАЛЕЖНИЙ ТА ЕФЕКТИВНИЙ СУД

Перші результати чергової спроби його утвердження

Андрій Алексєєв, заступник директора Центру суддівських студій

Останнє десятиріччя увага української юридичної спільноти була постійно прикута до різноманітних пропозицій щодо реформування судової системи. Розроблялися відповідні концепції та законопроекти, обговорювалися шляхи утвердження незалежного та ефективного правосуддя. Неодноразово міжнародні інституції (Рада Європи, Венеціанська комісія, Європейська асоціація суддів та інші) зверталися до українського уряду з рекомендаціями щодо удосконалення української судової системи. В рамках реалізації багатьох міжнародних проектів, що спрямовані на підтримку судово-правової реформи в Україні, були проведені різноманітні аналітичні дослідження та виявлені основні проблеми з утвердженням в українському правосудді міжнародних стандартів незалежності суддів. Вся ця діяльність здійснювалася за активної участі українських суддів, науковців та представників громадськості.

Нещодавно Президент України Віктор Янукович у своєму Зверненні з нагоди Міжнародного дня прав людини говорячи про процеси реформування правозахисної сфери, чітко зазначив, що *«досягти успіху ми зможемо лише через тісну співпрацю держави та громадськості шляхом постійного діалогу влади й суспільства. Влада має діяти відкрито і прозоро, поважати громадян та підтримувати громадські ініціативи»*. Вказана позиція Президента України варта на увагу та підтримку суспільства.

Українська та міжнародна громадськість сподівалася, що проект Закону України «Про судоустрій

і статус суддів» до розгляду його Верховною Радою України буде підданий серйозному експертному аналізу, будуть враховані численні напрацювання науковців, пропозиції суддівського співтовариства та правозахисних організацій, попередні рекомендації Венеціанської комісії. Нажаль, навіть пропозиції членів робочої групи, що була створена для опрацювання цього законопроекту, залишилися без уваги парламентарів. На сьогодні Закон вже є чинним. Проблеми, які мав вирішити цей закон, у багатьох випадках не тільки залишилися, але і ускладнилися.

Замість зміцнення незалежності судів і суддів, утвердження однаковості судової практики, спроможності та ефективності правосуддя маємо на практиці повне розбалансування єдиної судової системи (створення окремих спеціалізованих судових систем), відсутність на національному рівні суб'єкта, що представляє в державі та суспільстві судову владу (голова Верховного Суду України на сьогодні репрезентує лише цей суд), легітимне порушення законного єдиного статусу суддів (система формування органів суддівського самоврядування), впровадження замість розумних строків розгляду справ «швидкого правосуддя», значне зниження рівня соціального захисту суддів тощо.

Не ставлячи під сумнів окремі позитивні новації цього Закону, необхідно зазначити, що його негативи значно перевершують позитивні надбання. Наступні законодавчі пропозиції (розгляд касаційних скарг апеляційними судами, бюджетне фінансування судової системи на 23% від потреб, конкурсний відбір серед діючих суддів Верховного Суду України для можливості подальшої роботи в цьому суді) свідчать про намагання окремих чиновників перетворити судову владу у керований ззовні механізм судового розгляду справ.

Нерозуміння авторами та адептами чинного Закону «Про судоустрій і статус суддів» необхідності стратегічного характеру реформування правосуддя в Україні замість вирішення за його допомогою вузькокорпоративних інтересів, небажання розмірковувати над шляхами майбутнього розвитку держави і суспільства сприяє створенню вже сьогодні умов для зародження багатьох правових конфліктів в майбутньому.

Багатоукладність економіки, суспільна багатоманітність, багатопартійність постійно породжують економічні, соціальні та політичні конфлікти. І в цьому немає нічого поганого чи небезпечного для суспільства за умови існування механізмів мирного вирішення цих конфліктів. Спроби запобігти виникненню суспільних конфліктів авторитарними чи силовими методами завжди були приречені на невдачу. Людська цивілізація для мирного вирішення суспільних конфліктів нічого іншого, як незалежний від урядового, парламентського, економічного чи партійно-політичного впливів Суд не знайшла.

Необхідність акцентування уваги на незалежність суду в сучасному світі породжена осмисленням негативних результатів суспільного розвитку ХХ сторіччя в багатьох країнах світу (націонал-соціалістичне урядування в Німеччині, спроби побудови комуністичного суспільства в Східній Європі, функціонування військових диктатур в Латинській Америці тощо), в яких ідеологічне, політичне чи адміністративне підпорядкування судової влади іншим гілкам влади ставало однією з найважливіших перепон для розвитку суспільств та держав. Незалежний суд - це не забаганка європейських інтелектуалів чи результат відповідного лобіювання суддів. Завдання щодо утвердження незалежності суддів та судової влади диктується логікою розвитку сучасного модернізованого світу, необхідністю для держав і суспільств бути в ньому конкурентоспроможними. Тільки незалежна судова влада може

забезпечувати єдність правозастосування спираючись на принцип верховенства права та на засадах дотримання конституційних норм.

Цей попередній невеликий дискурс, на наш погляд, необхідний для глибшого розуміння позиції Президента України щодо шляхів та методів реформування держави та суспільства, в тому числі реформування судово-правової системи України. Тільки за участі широкого кола фахівців, в тому числі й тих, які мають альтернативні точки зору, можливо знаходити більш досконалі шляхи розвитку. Дійсне реформування судової системи в Україні можливе лише за умови врахування професійних напрацювань українських та міжнародних експертів, пропозицій суддівського співтовариства та громадських організацій.

Думка керманіча держави щодо необхідності тісної співпраці держави та громадськості шляхом постійного діалогу влади й суспільства при підготовці та здійсненні необхідних суспільству та державі реформ є вкрай важливою перш за все для суспільства. Сподіваючись, що ці слова є віддзеркаленням дійсної позиції Президента України, спробуємо звернути увагу керівників держави, народних депутатів та урядовців на реальні практичні результати дії нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів», який ініціював значні перетворення в судовій владі, та запропонувати рекомендації щодо його удосконалення.

Олег Присяжнюк, президент Асоціації суддів України та Віталій Бойко, Голова Верховного Суду України у відставці

Микола Сірий, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ В СВІТЛІ НОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО СУДОУСТРІЙ ТА СТАТУС СУДДІВ

19 листопада 2010 року у м. Києві відбувся круглий стіл за участю представників вищих органів судової влади, народних депутатів України, органів суддівського самоврядування, суддів, представників громадськості, міжнародних організацій, науковців, журналістів. Були обговорені наступні питання:

1. Інституційна та процесуальна незалежність суддів

- можливості Верховного Суду України як найвищого судового органу в системі судів загальної юрисдикції забезпечувати однакове застосування правових норм усіма судами загальної юрисдикції;
- можливості судів загальної юрисдикції здійснювати судовий захист конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України;
- незалежність судді у здійсненні правосуддя та дотримання розумних строків розгляду справ;
- функції представництва судової влади на національному та регіональних рівнях;
- рівність статусу суддів при формуванні органів суддівського самоврядування;

- можливості органів суддівського самоврядування зміцнювати незалежність суддів;
- призначення суддів на адміністративні посади та контроль за діяльністю керівників судів.

2. Незалежність та відповідальність суддів

- визначення та субординація видів та підстав відповідальності суддів: етична – дисциплінарна – "конституційно-правова";
- процедури дисциплінарного провадження;
- можливості судового оскарження рішень дисциплінарних органів;

3. Реалізація принципу незалежності суддів в механізмах формування суддівського корпусу

- політичний вплив на суддівську кар'єру;
- конкурсний відбір на посади суддів, які обираються безстроково.

За результатами обговорень під час круглого столу його учасниками були ухвалені наступні рекомендації.

*Микола Козюбра,
Суддя Конституційного Суду у відставці*

*Микола Пінчук, Ніна Фадєєва, Галина Колеснік -
члени Вищої кваліфікаційної комісії суддів України*

РЕКОМЕНДАЦІЇ

круглого столу «Реалізація принципу незалежності суддів в світлі нового законодавства про судоустрій та статус суддів» щодо вдосконалення Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Конституції України з метою зміцнення незалежності суддів

19 листопада 2010 року в м. Києві відбувся круглий стіл «Реалізація принципу незалежності суддів в світлі нового законодавства про судоустрій та статус суддів», учасники якого (судді, науковці, представники органів влади та громадськості) за результатами обговорення звертають увагу Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, української та міжнародної громадськості на наступне:

- стабільний розвиток сучасних суспільств і держав неможливий без незалежної судової влади та незалежних суддів, які своїми рішеннями повинні утверджувати верховенство права та забезпечувати захист прав і свобод людини. Нажаль, в українському суспільстві та, особливо, в політичному і бізнесовому співтовариствах ще немає достатнього розуміння необхідності утвердження незалежності суддів та судів. Продовжують існувати намагання підпорядкувати, формально або неформально, судову владу іншим гілкам влади. Політики та представники великого бізнесу активно лобюють свої приватні інтереси при здійсненні правосуддя, здійснюють тиск на суддів, використовуючи при цьому механізми обрання суддів безстроково, дисциплінарного провадження, фінансування судових органів та інші;

- в умовах багатоукладності економіки, ідеологічного та політичного плюралізму в суспільстві постійно виникають протиріччя. Впевненість багатьох державних керівників, що ці протиріччя можливо вирішити за допомогою адміністративних або силових методів з одного центру влади, по меншій мірі, наївне. Світовий досвід, як позитивний так і негативний, доводить, що мирне вирішення спорів, постійно виникаючих у вільному суспільстві, неможливо без існування незалежного арбітра – судової влади, яка не піддається політичному тиску, управляється на засадах самоврядування без участі представників виконавчих та законодавчих владних інституцій, має достатнє фінансове та матеріально-технічне забезпечення, вільна від корупційних схем та має відповідні процесуальні можливості утверджувати в суспільстві та у владних інституціях повагу до судових рішень, прийнятих незалежними та безсторонніми судами;

- під час розгляду та прийняття парламентом Закону України «Про судоустрій і статус суддів» багато робилося публічних заяв про те, що новий закон дозволить впровадити в Україні нові ефективні стандарти правосуддя та буде сприяти зміцненню незалежності суддів. Не ставлячи під сумнів існування в законі доречних новацій (автоматизована система розподілу судових справ, вдосконалення процесу добору кандидатів на посади суддів, розширення можливостей підвищення кваліфікації суддів, намагання поліпшити систему фінансування судів тощо), разом з тим вважаємо, що Закон далеко не повною мірою забезпечує незалежність суду і суддів, а в ряді випадків розширює можливості для політичного та іншого незаконного впливу на суддів, що на практиці може призвести до зниження рівня їх незалежності.

З метою вкорінення в українську національну правову систему сучасних цивілізаційних досягнень світової правової науки і практики **пропонуємо суб'єктам законодавчої ініціативи: Президенту України, Кабінету Міністрів України та народним депутатам України наступні висновки та пропозиції щодо удосконалення норм Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Конституції України:**

I. Положення Закону, які вимагають змін концептуального характеру:

Функції і повноваження Верховного Суду України

Характер і обсяг передбачених Законом функцій і повноважень Верховного Суду України не відповідають його конституційному статусу як «найвищого судового органу в системі судів загальної юрисдикції» (частина друга статті 125 Конституції України).

Не заперечуючи проти певного уточнення функцій і повноважень Верховного Суду України, зокрема, проти відмови від так званої «подвійної» чи «повторної» касації

пропонуємо:

а) поширити перегляд Верховним Судом України справ з підстав неоднакового застосування судами (судом) касаційної інстанції норм матеріального права у подібних правовідносинах (п.1 ч. II ст.38) також на норми процесуального права;

б) надати Верховному Суду України право вирішення колізій не лише щодо неоднакового застосування норм права вищими спеціалізованими судами, а між різними спеціалізованими юрисдикціями в цілому;

в) додатково передбачити за Верховним Судом України право брати до свого провадження справи, по яких хоч і існує єдність застосування норм закону різними юрисдикціями, проте сам закон, що застосовується, чи його окремі положення суперечать Конституції України, принципу верховенства права, або ж має місце неправильне застосування норм Конституції України вищими спеціалізованими судами;

г) закріпити право сторін і громадян на пряме звернення до Верховного Суду України із заявами про перегляд справ з підстав неоднакового застосування судами норм права, неправильного застосування норм Конституції України та порушення Україною міжнародних зобов'язань;

д) відновити Верховному Суду України право самостійно вирішувати питання про прийнятність таких справ до перегляду, позбавивши такого права вищі спеціалізовані суди.

Повноваження Вищої ради юстиції

Повноваження Вищої ради юстиції за законом є надто широкими і не в повній мірі відповідають Конституції України.

Пропонуємо:

а) вилучити з числа повноважень Вищої ради юстиції (частина перша статті 3 Закону України «Про Вищу раду юстиції») повноваження призначати суддів на посади голів судів та їх заступників та звільняти їх з цих посад, як таке, що суперечить чинній Конституції України (Рішення КСУ від 16 жовтня 2001 р., №14-рп/2001).

До внесення змін до Конституції наділити вказаним повноваженням Раду суддів України, як це було до прийняття закону «Про судоустрій і статус суддів». Практика призначення суддів на адміністративні посади органами суддівського самоврядування більше відповідає європейським стандартам, ніж їх призначення на такі посади політизованим за своїм складом органом з нечітко визначеною природою (державний, державно-громадський орган чи орган суддівського самоврядування), яким є нині ВРЮ;

б) уточнити повноваження ВРЮ щодо її участі у призначенні та звільненні суддів;

в) спираючись на норми ст. 6 Конституції України заборонити відповідним суб'єктам призначати до складу Вищої ради юстиції народних депутатів України, членів Кабінету Міністрів України, керівників центральних органів виконавчої влади та політичних партій.

Формування та діяльність органів суддівського самоврядування

Система органів суддівського самоврядування, яка функціонувала за нормами попереднього Закону, викликала багато зауважень. Однак реформування цієї системи відбулося без проведення ґрунтовних аналітичних досліджень щодо визначення та розмежування функцій органів суддівського самоврядування та подібних за своєю правовою природою органів (Вища рада юстиції, Вища кваліфікаційна комісія суддів України) і без активної участі самих суддів.

Законодавець жорстко формалізував систему суддівського самоврядування та значно знизив рівень незалежності суддів, особливо в аспектах обрання делегатів конференцій і з'їзду суддів, членів рад суддів (особливо суддів загальних судів). Незважаючи на єдиний статус суддів, права суддів різних юрисдикцій відповідно до закону є не однаковими.

Аналіз досвіду проведення X позачергового з'їзду суддів, конференцій, що передували з'їзду, обрання з'їздом суддів Конституційного Суду України, членів Вищої ради юстиції та членів Ради суддів України дозволяє зробити висновки про значне зниження рівня демократичності та прозорості діяльності

суддівського самоврядування та існування значного впливу на цю діяльність ззовні.

Ігнорування законодавцем значно більшої кількості суддів та судів в системі загальних судів у порівнянні з адміністративними та господарськими судами створило парадоксальну ситуацію, при якій без проведення конференцій суддів загальних судів на регіональному рівні (а таких конференцій новий закон не передбачає) практично неможливо демократично обрати делегатів (27) конференції суддів загальних судів зборами місцевих судів (666).

У зв'язку з цим в закон було вбудовано замість демократичної системи виборів (збори суддів адміністративних та господарських судів обирають делегатів відповідних конференцій на національному рівні; в загальних судах на першому етапі збори суддів кожного місцевого та апеляційного суду обирають делегатів регіональної конференції, на другому – делегати регіональних конференцій обирають делегатів національної конференції загальних судів) систему кооптації, коли відповідна рада суддів, обрана попередньою конференцією, затверджує склад делегатів наступної конференції.

Згідно положень ст.122 Закону «Рада суддів звітує про свою діяльність перед відповідною конференцією суддів», склад якої затверджує ця ж рада суддів.

Вказана система формування органів суддівського самоврядування є повністю антидемократичною і немає нічого спільного з українськими національними традиціями, не говорячи вже про міжнародні стандарти.

Викликає здивування відсутність у рад суддів загальних, господарських та адміністративних судів повноважень щодо забезпечення незалежності судів та суддів. З врахуванням відсутності в системі органів суддівського самоврядування загальних судів рад суддів на регіональному рівні, які раніше опікувалися цим питанням, можна стверджувати - реальних можливостей запобігати впливу та тиску на суддів в органів суддівського самоврядування практично немає.

Існують також і інші проблемні питання у формуваннях Розділу VIII. Суддівське самоврядування Закону.

Задля створення реальних можливостей суддівського самоврядування, як однієї з гарантій забезпечення самостійності судів і незалежності суддів, вирішувати питання внутрішньої діяльності судів

Пропонуємо:

а) внести зміни в організаційні форми суддівського самоврядування. Передбачити існування регіональних конференцій та рад суддів загальних судів в Автономній Республіці Крим, областях і містах Києві та Севастополі. Збори суддів відповідних загальних судів повинні мати право обирати делегатів вищезазначених конференцій. До повноважень цих конференцій віднести обрання делегатів конференції загальних судів;

б) рішення зборів суддів, прийняті за результатами заслуховування суддів, які обіймають адміністративні посади в даному суді, та керівника апарату суду, повинні бути обов'язковими для вказаних осіб;

в) збори суддів повинні мати право висловлювати пропозиції до відповідних рад суддів щодо кандидатур для зайняття адміністративних посад у відповідному суді та дострокового припинення повноважень цих осіб;

г) також до повноважень зборів суддів доречно віднести обговорення питань стану незалежності суддів, функціонування судової влади та можливість звернень до регіональних рад суддів, рад суддів судів відповідної юрисдикції та Ради суддів України;

д) до повноважень рад суддів всіх рівнів необхідно віднести питання вивчення стану незалежності суддів, розробку та впровадження заходів щодо її зміцнення;

е) діяльність органів суддівського самоврядування повинна бути прозорою як для суддів, так і для суспільства. Доречним було б внести в закон обов'язок рад суддів регулярно інформувати суддів та громадськість про свою діяльність.

Перебування суддів на адміністративних посадах в судах

Існуюча в Законі модель призначення суддів на адміністративні посади та їх звільнення не вирішує

проблем, що існували раніше, і, водночас, створює нові.

Відсутність чітко визначеного суб'єкту висування кандидатів на зайняття відповідних адміністративних посад дозволяє зберігати можливості впливу на цей процес зі сторони керівників судів вищих інстанцій, представників інших гілок влади та осіб, які не мають ніякого відношення до судової системи.

Члени відповідних рад суддів об'єктивно не можуть мати достатньої інформації щодо наявності в судах кандидатур суддів, які за своїми професійними та іншими якостями можуть претендувати на зайняття адміністративних посад.

Більш того, як і раніше, Закон не надає можливостей суддям місцевих, апеляційних та вищих судів навіть висловити свою думку щодо кандидатур майбутніх керівників суду, в якому вони працюють.

Аналіз деяких призначень на посади голів окремих апеляційних та місцевих судів, що відбулися вже за нормами нового Закону, дозволяє зробити припущення, що ініціатива просування кандидатур на ці посади виникла за межами судової системи.

Також, незважаючи на недавню практику багаторічних маніпуляцій зі звільненням з адміністративних посад осіб, терміни повноважень яких закінчилися, розумних механізмів звільнення з адміністративних посад та тимчасового здійснення відповідних адміністративних повноважень іншими суддями законом непередбачено.

Пропонуємо:

а) до повноважень зборів суддів (ст. 115 та ст. 116 Закону) віднести право подавати відповідній раді суддів кандидатури для обрання на посади голови та заступників голови відповідного суду та право звернення до відповідних рад суддів щодо ініціювання дострокового звільнення з посад голови та заступників голови відповідного суду;

б) в статтях 24, 29 та 34 Закону передбачити, що у разі відсутності голови суду або закінченні строку, на який його призначено на адміністративну посаду в суді, його адміністративні повноваження здійснює заступник голови суду, а в разі відсутності

заступника голови суду – суддя, який має більший стаж роботи на посаді судді у відповідному суді.

Дисциплінарна відповідальність суддів

Закон (ч.1 ст.84) визначає дисциплінарне провадження - як процедуру розгляду органом, визначеним законом, звернення, в якому містяться відомості про порушення суддею вимог щодо його статусу, посадових обов'язків чи присяги судді. З цього правила видно, що підставами відкриття дисциплінарного провадження є: 1) порушення суддею вимог щодо його статусу; 2) порушення суддею посадових обов'язків; 3) порушення суддею присяги. Тобто, підстави дисциплінарного провадження значно ширші ніж підстави для застосування дисциплінарного стягнення, чого в принципі бути не може.

В нормах Закону є плутанина з розумінням дисциплінарних та етичних порушень суддів. Більш того, відповідна дисциплінарна практика Вищої ради юстиції та судова практика Вищого адміністративного суду України вводить новий, не зазначений в українському писаному праві, вид відповідальності суддів – особливий чи конституційно-правовий.

Незважаючи на те, що єдність системи судів загальної юрисдикції забезпечується єдиним статусом суддів (ч.4 ст.17 Закону) дисциплінарне провадження здійснює Вища кваліфікаційна комісія суддів - щодо суддів місцевих та апеляційних судів, Вища рада юстиції - щодо суддів вищих спеціалізованих судів та суддів Верховного Суду України (ст.85 Закону). Наявність двох дисциплінарних органів, які мають принципові відмінності у їх формуванні можуть впливати на неоднаковість дисциплінарної практики.

Також достатньо проблематичним є досвід оскарження рішень Вищої ради юстиції та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України до Вищого адміністративного суду України. Відповідний досвід інших країн свідчить, що більш доречним є розгляд подібних справ найвищим судовим органом держави.

Звільнення судді з посади за скоєння дисциплінарного проступку відповідно до ст. 126 Конституції України може трактуватися тільки як звільнення за порушення присяги. Здійснення дисциплінар-

ного проступку та порушення присяги нерозривно пов'язані між собою. У зв'язку з цим є незрозумілою практика Вищої ради юстиції та Вищого адміністративного суду України стосовно розмежування дисциплінарного провадження при здійсненні дисциплінарного проступку суддею та провадження щодо питання звільнення судді за порушення присяги.

Формулювання присяги судді за новим Законом є розпливчастим, що дозволяє відповідним органам тлумачити його вкрай суб'єктивно, а це, в свою чергу, може приводити до політичних зловживань.

Стандарти поведінки суддів, які зазначені у тексті присяги суддів, не співвідносяться з відповідними положеннями Конституції України та інших статей Закону.

Пропонуємо:

а) текст присяги судді (ст. 55 Закону) необхідно звузити та узгодити з відповідними положеннями Конституції України, стандартами поведінки суддів, визначеними в інших статтях Закону, та зі стандартами поведінки суддів, прийнятими міжнародним співтовариством;

б) відповідно до чітко визначених стандартів поведінки суддів в Законі необхідно чітко розмежувати види відповідальності суддів та відповідні процедури. Порушення професійної етики суддів можуть розглядатися відповідними радами суддів, а не бути предметом дисциплінарного провадження;

в) узгодити процедури дисциплінарного провадження щодо суддів, що присутні в законах «Про судоустрій і статус суддів» та «Про Вищу раду юстиції», забезпечивши при цьому дотримання принципів змагальності та неупередженості;

г) внести зміни у відповідні закони щодо права оскарження рішень Вищої ради юстиції та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Найбільш оптимальним варіантом було б створення при Верховному Суді України дисциплінарної палати (колегії) з розгляду дисциплінарних справ суддів (а також, можливо, прокурорів та адвокатів). Використовуючи досвід Німеччини та Російської Федерації до складу вищезазначеної палати (колегії) могли б входити за рішеннями відповідних пленумів на визначений строк троє суддів Верховного

Суду України та по одному судді з кожного вищого суду.

II. Положення Закону, які потребують уточнень, доповнень або більш чітких формулювань:

а) певного обмеження і чіткішої визначеності потребує роль Вищої ради юстиції у процесі першого призначення суддів. Мають бути чітко сформульовані не лише критерії призначення кандидата на посаду судді, а й об'єктивні критерії «прийняття неопозитивного рішення» Вищої ради юстиції, тобто її відмови у поданні кандидатури Президенту України для призначення суддею вперше (низький рівень кваліфікації, моральних якостей, невідповідність кваліфікації спеціалізованій юрисдикції тощо). Вирішальна роль у цьому процесі має належати Вищій кваліфікаційній комісії суддів України.

Роль Вищої ради юстиції має бути, як слушно зазначається у Висновку Венеціанської комісії, символічною. У зв'язку з цим у статті 66 Закону варто зазначити, що повторно внесена Вищою кваліфікаційною комісією суддів України до Вищої ради юстиції кандидатура для призначення на посаду судді не може бути відхилена Вищою радою юстиції. Таке ж застереження доцільно зробити також щодо повноважень Президента України;

б) доповнити статтю 80 Закону підставами та об'єктивними критеріями підвищення суддів на службі (призначення на адміністративні посади, обрання на посади суддів в суди вищої юрисдикції), які б ґрунтувалися на рівні їх кваліфікації, здібностях, моральних якостях, досвіді роботи та її результатах;

в) привести у відповідність до європейських та міжнародних стандартів, зокрема, до Основних принципів щодо незалежності правосуддя (схвалених Генеральною Асамблеєю ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року), підстави та критерії звільнення судді з посади як виду дисциплінарної відповідальності. Зокрема, у статті 83 Закону чітко сформулювати які види дисциплінарної відповідальності можуть бути застосовані до судді за наявності зазначених у статті підстав;

г) привести у відповідність з «розумними» строки судового провадження, які в Законі є надмірно жор-

стокими і нереальними, що відкриває можливість для вибіркового підходу до притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності за «невжиття заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом» (п.2 частини першої статті 83). Чітко визначити в цій же статті критерії «невжиття заходів...» з врахуванням їх систематичності, складності справ та інших обставин. Виключити будь-яку можливість звільнення судді з посади за «невжиття заходів...», якщо воно не підпадає під критерії «порушення суддею присяги».

III. Пропозиції щодо внесення змін до Конституції України

Повноцінна судова реформа неможлива без внесення змін до Конституції України. Для того, щоб вона гарантувала утвердження справжньої незалежності суду і суддів

необхідно:

а) з метою усунення будь-якого політичного впливу на процес формування суддівського корпусу з цього процесу має бути вилучена Верховна Рада України, як орган політичний, який, як свідчить наш досвід, не може бути політично неупередженим при обранні суддів;

б) в Конституції має бути зафіксований принцип незмінюваності суддів, як це має місце в конституціях багатьох європейських країн і на що неодноразово звертали увагу зарубіжні експерти;

в) це не виключає встановлення 2-3 річного випробувального терміну для суддів, призначених вперше. Проте, якщо цей термін пройдено успішно відповідно до чітко визначених законом критеріїв, продовження перебування особи на посаді судді має наступати фактично автоматично без будь-якого обрання чи перепризначення відповідно до встановленої законом процедури;

г) призначення на посаду судді може здійснювати Президент України (така практика в Європі поширена) за рекомендацією Вищої кваліфікаційної комісії суддів України і поданням Вищої ради юстиції, роль яких у цьому процесі має бути вирішальною, а Президента України – виключно церемоніальною;

д) призначення суддів на адміністративні посади відповідно до встановлених законом критеріїв може здійснювати оновлена Вища рада юстиції;

е) у зв'язку з цим вимагає істотних конституційних змін порядок формування Вищої ради юстиції. У її складі мають переважати судді, причому призначені самими суддями (органами суддівського самоврядування), а не політичними органами, як це має місце в чинному законодавстві;

е) реформування потребує передбачена чинною Конституцією процедура та підстави звільнення судді з посади. З цієї процедури мають бути вилучені як Верховна Рада України, так і Президент України, які, як підтверджує вітчизняний досвід, надто часто привносять у процес звільнення суддів політичний підтекст;

ж) з Конституції України доцільно вилучити таку підставу для звільнення як «порушення суддею присяги», у зв'язку з її невизначеністю, замінивши її більш чітко сформульованою підставою чи підставами з врахуванням європейських та міжнародних стандартів та досвіду інших країн;

з) органом, який приймає рішення про звільнення судді з посади має бути якщо не суд (хоч така практика в Європі існує), то, принаймні, орган, в якому переважають судді – оновлена Вища рада юстиції. Має бути передбачена можливість оскарження рішення Вищої ради юстиції про звільнення судді до Верховного Суду України;

і) у Конституції мають бути чіткіше викладені підстави для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, зокрема за порушення строків провадження у справі. Вони мають бути окреслені Конституцією України з використанням терміну «розумні», який відповідає європейським і міжнародним стандартам;

ї) слід відмовитись від нинішнього формулювання Конституції України, відповідно до якого утворення судів («у визначеному законом порядку», якого насправді не існує) відноситься до повноважень Президента (п.23 ст.106). Як засвідчив наш досвід, це повноваження нерідко використовувалося Президентом у певних політичних інтересах. Навіть чинній Конституції України не відповідає наділення Президента України повно-

важенням щодо ліквідації судів. Суди мають утворюватися і ліквідуватися виключно законом, на що цілком слушно звертає увагу у своєму висновку Венеціанська комісія;

к) особливої уваги заслуговують формулювання Конституції України, які стосуються однієї з найгостріших проблем судової реформи – статусу Верховного Суду України. Він в нинішній його інтерпретації законом про судоустрій, як зазначалося, суперечить Конституції України. Змінені функції і повноваження Верховного Суду України мають бути чітко виписані у Конституції України з тим, щоб він зберігав свій конституційний статус найвищого органу в системі судів загальної юрисдикції, а не був заручником політичних органів та спеціалізованих судів;

л) гарантії суддівської недоторканності мають бути покладені Конституцією України не на

Верховну Раду України, а на політично незалежний орган, яким може бути оновлена відповідно до Конституції України Вища рада юстиції.

м) на конституційному рівні має бути також вирішене питання щодо неможливості отримання суддями державних нагород та інших відзнак, під час їх перебування на посаді судді;

Сподіваємось, що керівництво держави та народні депутати України, які у своїх публічних заявах демонструють прихильність захисту прав і свобод людини, принципам верховенства права та незалежності суддів, побудові справедливого та ефективного правосуддя, не тільки звернуть увагу на наші пропозиції, але і дійсно будуть сприяти їх впровадженню в процесі удосконалення Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Конституції України.

КОМУНІКАЦІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ

“Для успішної комунікації потрібно володіти здоровим глуздом, справжнім бажанням та істинними моральними рисами”

Аристотель

Поняття **"комунікації"** (*communication*) пролизує майже всю людську поведінку і культуру.

Інформаційно-комунікативні технології за останні два-три десятиліття якісно змінили обличчя сучасного світу. Сформовані за їх допомогою потоки повідомлень створили своєрідну інформаційну сферу, яка поступово перетворилася в самостійну, з власними інститутами, нормами, стійкими відношеннями і зв'язками. Сьогодні ця сфера стала впливовим важелем перетворень в економіці, політиці й культурі. Створюючи власні механізми і технології спілкування, вона якісно змінює форми організації влади і саме обличчя політичного простору як світу в цілому, так і окремих держав. *Не брати до уваги означені процеси, а ще більше не вміти їх використовувати в своїх інтересах, означає програвати в інформаційно-комунікаційному просторі, який з кожним днем стає все впливовішим і визначальним в сучасному інформаційному світі¹.*

Комунікації між органами, що здійснюють державну владу й управління та суспільством відводиться центральне місце в кожній політичній системі. З позиції теорії демократії, саме комунікація в процесі формування вільного демократичного суспільства, є тим ключовим елементом, в якому громадяни й держава відчувають взаємозв'язок і взаємозалежність. Відповідно до цього акцентується увага на її стимулюючій ролі. Це, в свою чергу, означає, що *комунікація не може обмежуватися публікаціями прийнятих законів, указів, рішень, а покликана провокувати зворотню реакцію з боку суспільства, стимулювати зацікавлене ставлення до всього, що відбувається в державі та учасницьку поведінку громадян.*

Розвиток і широке застосування політико-інформаційних технологій у владно-управлінських структурах є важливим засобом підвищення ефективності державного управління та місцевого самоврядування і подальшого зміцнення демократії. Запорукою цього виступає реальне забезпечення прав громадян на вільний доступ і отримання інформації, в тому числі, а може і передусім, про діяльність органів державної влади й управління та інших соціальних інститутів.

Сучасна влада та її структури суттєво трансформуються в плані використання нових комунікативних технологій. Державні структури все ширше використовують технології піар-комунікацій, засоби реклами, інші методи комунікативного впливу для спілкування з суспільством, налагодження і підтримки контактів з партнерами і опонентами. Як наслідок - змінюються взаємовідносини владних інститутів з громадськістю, формується новий тип політичного спілкування і впливу.

Інформація, виступаючи фактором порозуміння, зближення, консолідації, узгодження інтересів різних суспільних груп всередині кожної конкретної країни і суверенних держав на міжнародній арені, відіграє суттєву роль у владному процесі. Це зумовлено, в першу чергу, тими об'єктивними властивостями, які їй притаманні:

- оперативністю;
- здатністю охоплювати впливом велику кількість споживачів;
- доступністю отримання та психологічними властивостями, а саме - можливостями за допомогою сучасних технологій впливати на громадську думку, настрої тощо.

Головним у здійсненні владно-управлінської комунікації є *досягнення інформаційної спільності її учасників, забезпечення їх ідейної єдності.* Саме це дозволяє, зокрема, розраховувати на підтримку, встановлювати контакти, досягати порозуміння, узгоджувати позиції, визначати шляхи досягнення мети. Завдяки цьому, комунікації в країнах розвинутої демократії стали потужним інструментом масштабних суспільних змін, ефективним механізмом досягнення взаємодії між окремими індивідами, різними політичними групами і структурами, між громадським суспільством і державною владою, а в самій владі - між основними її гілками, де приймаються, узгоджуються і виконуються державно-управлінські рішення

У 2010 році Центр суддівських студій та Асоціація суддів України спільно Верховним Судом України та Радою суддів України започаткували новий етап в рамках реалізації українсько-швейцарського проекту "Підтримка судової реформи в Україні". Визначивши головною метою сприяння зміцнен-

ню незалежності та транспарентності правосуддя і підвищенню авторитету судової влади, передбачається для її досягнення виконання низки завдань щодо:

- Посилення спроможності судової влади у зміцненні незалежності суддів шляхом активізації комунікаційної діяльності, а саме: розробки та впровадження Концепції комунікацій судової влади та комунікаційних механізмів в діяльність судів, органів суддівського самоврядування та асоціацій суддів на національному та регіональному рівнях

- Імплементатії в діяльність судів, органів суддівського самоврядування, асоціацій суддів і спеціалі-

зованих навчальних закладів доробків проекту та їх пропагування серед громадськості

Проект спрямований на цільові групи, які складаються з безпосередніх учасників проекту (суддів-керівників судів, членів органів суддівського самоврядування та асоціацій суддів) та опосередкованих учасників проекту (правники, депутати Верховної Ради України, урядовці, представники громадських організацій, журналісти, політики).

Термін реалізації проекту: січень 2010р. – грудень 2012р.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОЕКТУ

Компонент 1. Інституалізація регіональної моделі та комунікаційних стратегій

Посилення спроможності судової влади у зміцненні незалежності суддів шляхом активізації комунікаційної діяльності

Підкомпонент 1.1. Рамковий документ (концепція) з комунікації судової влади

В рамках проекту планується проаналізувати національний та міжнародний досвід здійснення комунікаційної діяльності, в тому числі з активним залученням швейцарських експертів. Буде проведено вивчення потреб та очікувань представників цільових груп щодо комунікаційної діяльності судової влади.

На першому етапі проекту (2010 р.) планується розробити загальні положення Рамкового документу (концепції) з комунікації судової влади, при цьому окремі розділи цих положень будуть зорієнтовані на питання комунікацій трьох цільових груп: судів, рад суддів та асоціацій суддів. Після широкого обговорення та схвалення засадничих положень комунікаційної діяльності передбачається паралельна діяльність по їх опрацюванню в якості моделей на національному та регіональному рівні та розробці проекту Рамкового документу (концепції) з комунікацій судової влади (2011-2012 рр.).

Розробка проекту Рамкового документу буде ґрунтуватися як на використанні результатів дослідження, проведеного на початку реалізації проекту, так і на отриманих результатах функціонування моделей. Розроблений та обговорений на експертному та широкому професійному рівні проект

Концепції комунікацій судової влади буде представлений черговому з'їзду суддів України.

Підкомпонент 1.2. Комунікаційні стратегії на місцевому рівні

Реалізація цього підкомпоненту розпочнеться з впровадження в модельних регіонах (Запорізька, Донецька, Івано-Франківська області та м. Київ) розробленої на попередньому етапі проекту моделі діяльності регіональних рад суддів та асоціацій суддів. Ця модель буде складовою частиною комунікаційних стратегій, розробка яких є завданням даного етапу проекту.

Розробка цих стратегій буде співпадати з розробкою загальних положень Рамкового документу (концепції) з комунікації судової влади. Після імплементатії в модельних регіонах комунікаційних стратегій, підготовки відповідних методик та інформаційно-навчального посібника з комунікаційної діяльності планується проведення навчання представників цільових груп.

Навчання буде організовано із застосуванням доробок проекту з попередніх етапів, а саме: використанням досвіду підготовки тренерів та проведення куштових регіональних семінарів.

Компонент 2. Поширення і впровадження досвіду попередніх фаз проекту

Проект буде поширювати такі ключові продукти попередніх етапів: щорічний моніторинг стану незалежності судової влади в Україні, методологія навчального курсу по незалежності суддів, аналіз публікацій у ЗМІ на судову тематику.

КРУГЛІ СТОЛИ

У листопаді – грудні 2010 року Центр суддівських студій організував серію круглих столів у пілотних регіонах. Мета проведення цих заходів – визначення рівня зацікавленості і обізнаності суддів в питаннях змісту і засобів комунікації як в середині системи судової влади так і за її межами та аналіз наявного досвіду здійснення комунікативного впливу з боку органів судової влади області.

Участь у круглих столах взяли керівники апеляційних та місцевих судів, прес-секретарі та представники територіальних управлінь державної судової адміністрації. Запрошення до участі у “круглому столі” представників судових інстанцій, не пов’язаних зі структурою обласного апеляційного суду, свідчить про усвідомлення його учасниками потреби у внутрішній комунікації і об’єднанні спільних зусиль для здійснення спільного комунікативного процесу в інтересах судової влади загалом. В процесі обговорення стратегії комунікації судової влади на обласному рівні, учасники досягли згоди щодо таких її складових:

Головною місією комунікативної стратегії на обласному рівні має бути формування довіри

громадян до суду та консолідація спільних зусиль суддівського корпусу і громадськості для захисту прав і свобод громадян, забезпечення верховенства права та незалежності судової влади.

Мета комунікативної стратегії – налагодження постійного діалогу і партнерських взаємовідносин між органами судової влади, громадськістю та ЗМІ, а також всередині самої системи для:

- досягнення цілей розвитку органів судової влади;
- сприяння діалогу як з внутрішнім так і зовнішнім середовищем;
- підтримки процесу управління (внутрішня комунікація);
- зміцнення основ демократії через забезпечення верховенства права;
- реалізації принципу прозорості в діяльності органів судової влади;
- налагодження постійного діалогу з громадянським суспільством;
- покращення взаємин зі ЗМІ;
- здійснення впливу органів судової влади на прийняття органами державної влади рішень, що стосуються сфери діяльності суду.

Під час круглого столу у Івано-Франківську

Під час круглого столу в Запоріжжі

Надія Стефанів,
голова апеляційного суду
Івано-Франківської області та
Наталія Верецінська, директор
Центру суддівських студій

МІЖНАРОДНИЙ СЕМІНАР “КОМУНІКАЦІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ”

З 29 червня по 3 липня 2010 року в м. Ялта відбувся міжнародний методологічний семінар “Комунікації судової влади”.

Мета цього семінару - дослідження і впровадження стратегії комунікації судової влади. В семінарі брали участь члени Ради суддів України, судді Верховного Суду України, представники Асоціації суддів України та її регіональних осередків. Крім суддів у заході брали участь прес-секретарі судів. Також у семінарі брали участь швейцарські експерти: доктор Томас Штадельман, суддя Федерального суду Швейцарії, президент Швейцарської Асоціації Суддів; та доктор Штефан Гасс, віце-президент апеляційного суду кантону Базель-ланд. Під час семінару його учасники з'ясували, яке значення для судової влади має комунікація та якими елементами визначається ефективність комунікації судової влади.

У своєму виступі суддя Федерального суду Швейцарії Томас Штадельманн наголосив на тому, що: “У системі трьох незалежних гілок влади завдання юстиції полягає в тому, щоб зберегти і забезпечити верховенство права. Для того, щоб захистити основи правової держави, судова

ва влада повинна здійснювати комунікацію. Вона має повідомити громадськість, засоби масової інформації, а також представників інших гілок державної влади про те, яку важливу роль відіграє верховенство права для нормального функціонування держави”.

На семінарі відзначалось, що довготривалий успіх комунікації забезпечується систематичністю, планомірністю, проактивністю її проведення. Якщо ж комунікація здійснюється лише як реакція на певну подію або ситуацію, то на довготривалий успіх сподіватися не варто. Учасники семінару розглядали конкретні питання та обговорювали, чому незалежність судів і суддів є важливою для кожного окремого громадянина. Разом з експертами вони розглянули актуальну проблему, пов'язану з поправками до «Закону про судоустрій та статус суддів»: кого і в який спосіб представники судової влади мають повідомити про недоліки нового закону для того, щоб у подальшому українське законодавство здійснювалося відповідно до європейських стандартів. У цій ситуації комунікація є єдиним засобом, який має суддівство, для того, щоб захистити себе і самі підвалини правової держави.

*Судді Верховного Суду України
Олександр Терлецький та Станіслав Міщенко*

Під час семінару

ЦЕНТРУ СУДДІВСЬКИХ СТУДІЙ - 10 РОКІВ!

Центр був створений у 2000 році в рамках реалізації українсько-швейцарського проекту «Підтримка реформування юстиції в Україні».

Місія Центру – зміцнення фундаментальних свобод і захист прав людини в Україні через практичне застосування європейських стандартів незалежності та ефективності правосуддя.

Протягом 2000-2010 р.р. Центр реалізував проекти та програми за підтримки Швейцарської агенції розвитку та співробітництва, Ради Європи, Королівства Нідерландів, Посольства Франції в Україні, Німецького фонду міжнародного правового співробітництва, Міжнародного фонду «Відродження», ОБСЄ.

Юрій Нечипоренко, голова апеляційного суду Київської області та Наталія Верещинська, директор Центру суддівських студій

Штефан Гасс, суддя апеляційного суду (Швейцарія)

Віталій Бойко, Голова Верховного Суду у відставці та професор Зорислава Ромовська

Вітанья Олександрі Баранок від українсько-канадського проекту

Наталія Петрова (проект USAID), судді Галина Юровська та Олена Євтушенко

**У КВІТНІ 2010 РОКУ
ЦЕНТР СУДДІВСЬКИХ
СТУДІЙ ВІДЗНАЧИВ СВОЄ
ДЕСЯТИРІЧЧЯ У КОЛІ
ДРУЗІВ ТА ПАРТНЕРІВ:**

Богдан Пошва, Суддя Верховного Суду України та Наталія Верещинська

Валентина Лісова, голова апеляційного суду Донецької області та Микола Сірій, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В.М. Корецького

Зорислава Ромовська та Олена Захарова (Академія адвокатури України)

Мануель Еттер та Андрій Кавакін (Бюро співробітництва Швейцарії в Україні)

РЕАЛІЗОВАНІ ПРОЕКТИ

Українсько-швейцарський проект «Підтримка реформування юстиції в Україні» (2000 – 2006)

Впроваджені в українську практику навчання суддів сучасні методики навчання дорослих (рольові ігри, підготовка тренерів, мультимедійні технології тощо).

Розроблені методичні посібники та підготовлені тренери з питань міжнародних стандартів правосуддя, етики суддів, гуманізації кримінальної юстиції, ефективності правосуддя, Європейської конвенції з прав людини.

Проведено 47 семінарів, конференцій та круглих столів на національному рівні та більше 400 навчальних заходів в регіонах.

Програма співробітництва з Радою Європи (2002 – 2004)

Розроблені методичні посібники та підготовлені судді - тренери з Європейській конвенції з прав людини.

Проведено 100 регіональних семінарів для суддів апеляційних та місцевих судів з питань застосування Європейської конвенції з прав людини (4960 учасників).

Організовані навчальні візити суддів Верховного Суду України, апеляційних та місцевих судів до Європейського суду з прав людини.

Українсько-швейцарський проект «Підтримка судової реформи в Україні» (2007 – 2009)

Підготовлені інформаційний та навчальний посібники з міжнародних стандартів незалежності суддів; підготовлені тренери та проведено навчання членів рад суддів.

Здійснено аналіз законодавства про судоустрій та статус суддів щодо відповідності міжнародним стандартам незалежності суддів, представлені пропозиції проекту на парламентських слуханнях.

Розроблені механізми захисту прав та інтересів суддів на регіональному рівні, підготовлено навчальний посібник.

Запроваджено проведення щорічних моніторингів незалежності суддів.

Співробітництво з Посольством Франції в Україні (2001 – 2005)

Організовані конференції, круглі столи та навчальні семінари з питань незалежності суддів, суддівської етики, взаємовідносин судів та ЗМІ, функціонування апеляції та касації в правосудді, адміністративної юстиції.

Українсько-нідерландський проект «Впровадження нового Цивільного кодексу в Україні» (2005 – 2007)

Розроблені методика, навчальний курс та учбові матеріали для суддів, адвокатів та нотаріусів; підготовлені тренери.

Проведені 3 семінари для тренерів та 22 регіональних семінари для цільових груп (більше 1100 учасників).

Підготовлено та видано 12 брошур для населення (40 тис. примірників) та навчальні посібники для суддів, адвокатів та нотаріусів (4500 примірників).

Українсько-швейцарський проект «Підтримка реформування системи попереднього ув'язнення» (2006 – 2008)

Запроваджено моніторинг судових справ у 2-х модельних місцевих судах, підготовлені пропозиції до законодавства, проведено навчання суддів, прокурорів та слідчих, підготовлено та видано інформаційно-навчальний посібник.

Проведення спільних заходів з Німецьким фондом міжнародного правового співробітництва з питань ефективності правосуддя, реформування кримінальної юстиції.

Проведення спільних заходів з Американською асоціацією юристів в Україні з питань ефективності правосуддя.

Реалізовані проекти з гуманізації кримінального судочинства, застосування елементів пробації, формування судової політики та реалізації судової реформи в Україні.

ПУБЛІКАЦІЇ ЦЕНТРУ

**ІНФОРМАЦІЙНО-НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ
З ПИТАНЬ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ
НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ**

**ІНФОРМАЦІЙНО-
НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ СУДДІВ, СЛІДЧИХ ТА
ПРОКУРОРІВ**

**ЩОРІЧНІ МОНІТОРИНГИ
СТАНУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ
В УКРАЇНІ**

**БРОШУРИ З ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА
ДЛЯ НАСЕЛЕННЯ**

**НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ З ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА
ДЛЯ СУДДІВ, АДВОКАТІВ ТА НОТАРІУСІВ**

**ТЕМАТИЧНІ
БЮЛЕТЕНІ ЦЕНТРУ**

ВІСНИК

Information
Newsletter

Centre for Judicial Studies

Центр Суддівських студій

Адреса:

01030, Україна,
м. Київ, вул. М. Коцюбинського, 12

тел./факс: +(380 44)234 35 86

тел.: +(380 44)235 67 77

www.judges.org.ua

judges@i.com.ua

Centre for Judicial Studies

Address:

01030, Ukraine, Kyiv
vul. M. Kotsyubyns'kogo, 12

tel./fax: +(380 44)234 35 86

tel.: +(380 44)235 67 77

www.judges.org.ua

judges@i.com.ua

Видавничий дім "АДЕФ-Україна"
01030, Київ, вул. Богдана Хмельницького, 32, оф. 40-а
тел. (044) 235-33-03, 235-94-31
www.edef.com.ua
e-mail: edef@edef.com.ua

*Всі матеріали,
викладені в цьому бюлетені
належать виключно авторам.*

*Редакція не несе відповідальності
за зміст публікацій.*

Розповсюджується безкоштовно.

Тираж 1000 прим.

Topic:

Reforms of Ukrainian Justice: Innovations and Issues

Preface

Judicial independence in Ukraine

Independent and effective court

Improvements in the legislation

Implementation of the principle of
judicial independence in the light
of the new Law on the Judiciary
and Status of Judges

Our new Project

Communication of the judiciary

CJS events

Seminars and round tables

10 years of the Centre for Judicial Studies

Our accomplishments
CJS publications